

BIULETYN

KWARTALNY

RZĄDOWE CENTRUM BEZPIECZEŃSTWA ROZWIJA WSPÓŁPRACĘ Z EKSPERTAMI ZEWNĘTRZNYMI	3
ZMIANY W ZARZĄDZENIU NR 74 W SPRAWIE WYKAZU PRZEDSIĘWZIĘĆ I PROCEDUR SYSTEMU ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO – UREGULOWANIE OBIEGU INFORMACJI	4
REJESTR OGNISK EPIDEMICZNYCH	7
AKTUALNA SYTUACJA CHORÓB WYSOKO ZAKAŹNYCH NA ŚWIECIE	9
TRĄBY POWIETRZNE JAKO ELEMENT ZAGROŻENIA NATURALNEGO W SEZONIE LETNIM	12
DZIAŁANIA KOMISJI EUROPEJSKIEJ PRZECIW MANIPULACJOM CENOWYM I PRAKTYKOM MONOPOLISTYCZNYM NA RYNKU ROPY I GAZU	14
WZROST PRZYPADKÓW NADUŻYĆ PROCEDURY UCHODŹCZEJ PRZEZ OBYWATELI ROSJI NARODOWOŚCI CZECZEŃSKIEJ	16

Zespół redakcyjny

Biuletynu kwartalnego Wydziału Analiz RCB:

Anna Zasadzińska-Baraniewska

Martyna Olejnik

Recenzenci:

Witold Skomra, Doradca RCB

Grzegorz Świszcz, Szef Wydziału Analiz

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa rozwija współpracę z ekspertami zewnętrznymi

Anna Zasadzińska-Baraniewska
Wydział Analiz RCB

25 czerwca 2013 r. w Rządowym Centrum Bezpieczeństwa odbyło się spotkanie ekspertów współpracujących z Centrum w różnych obszarach zagrożeń. Organizatorem spotkania był Wydział Analiz RCB, utrzymujący na co dzień ścisłą współpracę z ekspertami w zakresie weryfikowania, konsultowania i analizowania informacji o potencjalnych lub zaistniałych zagrożeniach, które mogą skutkować wystąpieniem sytuacji kryzysowej.

Tematem spotkania ekspertów były aktualne zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa oraz systemy przekazywania informacji o zagrożeniach. W konferencji uczestniczyło kilkudziesięciu gości, reprezentujących ponad 20 instytucji, m. in. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB (IMGW – PIB), Państwowy Instytut Geologiczny PIB (PIG – PIB), Główny Inspektorat Sanitarny (GIS), Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny (NIZP-PZH), Główny Inspektorat Weterynarii (GIW), Centrum Badań Kosmicznych PAN (CBK PAN), Państwową Agencję Atomistyki (PAA). Obecni byli również przedstawiciele resortów, w tym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwa Obrony Narodowej, a także Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

W części poświęconej aktualnym i potencjalnym zagrożeniom prelegenci omówili m.in. zagrożenia naturalne, w tym meteorologiczne i hydrologiczne, związane z gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi (IMGW – PIB), a także geozagrożenia, takie jak podtopienia, osuwiska i obrywy czy wstrząsy sejsmiczne (PIG-PIB). Drugi rozbudowany segment wystąpień dotyczył zagrożeń zdrowia publicznego i bezpieczeństwa żywności. Scharakteryzowano aktualne zagrożenia epidemiologiczne w kraju (GIS), a także sytuację chorób wysoko zakaźnych na świecie w kontekście sezonu wyjazdów wakacyjnych (NIZP-PZH). Przedstawiono również sytuację w zakresie bezpieczeństwa żywności pochodzenia zwierzęcego oraz działań nadzoru weterynaryjnego (GIW) z naciskiem na weryfikację informacji medialnych i adekwatną ocenę występujących lokalnie negatywnych zjawisk. W związku ze zdarzającymi się coraz częściej incydentami w cyberprzestrzeni

omówiono aktualne zagrożenia związane z użytkowaniem internetu i cyfrowych kanałów przesyłu danych (MON). W aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, zreferowano Program Polskiej Energetyki Jądrowej wraz z rolą krajowego nadzoru jądrowego, który pełni Państwowa Agencja Atomistyki (PAA).

W drugiej części konferencji zaprezentowane zostały systemy monitorowania zagrożeń i przekazywania informacji o ich wystąpieniu, stosowane przez instytucje zgodnie z ich merytoryczną właściwością. Przedstawiono systemy o różnym stopniu zaawansowania – od funkcjonujących i podlegających ciągłej optymalizacji, jak Monitor IMGW – PIB, poprzez będące w fazie wdrażania, jak Rejestr ognisk epidemicznych NIZP-PZH, po aktualnie budowane, jak Centrum Zarządzania Geozagrożeniami PIG – PIB, które ma stanowić centralną jednostkę zarządzania informacją o geozagrożeniach i ich monitorowaniu. Omówiony został także System Ewidencji i Kontroli Obiektów Piętrzących, realizowany przez Ośrodek Technicznej Kontroli Zapór IMGW-PIB i służący do zbierania, analizowania i przetwarzania danych związanych z oceną stanu technicznego i bezpieczeństwa obiektów piętrzących w Polsce. Przedstawiono również funkcjonowanie Centrum Informacji Kryzysowej CBK PAN, którego celem jest poprawa efektywności działań w obszarze ratownictwa i zarządzania kryzysowego poprzez optymalne wykorzystanie istniejących możliwości technicznych w zakresie informacji geoprzestrzennej, a także rozwój nowych metod i narzędzi, w szczególności zastosowań technik satelitarnych.

KOMENTARZ

Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, wykonując zadania ustawowe w zakresie monitorowania, analizy i oceny zagrożeń oraz ich potencjalnego rozwoju (Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym z późn. zmianami, art. 11, ust. 2), współpracuje z instytucjami eksperckimi, właściwymi w różnych obszarach mogących mieć wpływ na szeroko rozumiane bezpieczeństwo państwa i jego obywateli.

KOMENTARZ c.d.

W codziennym funkcjonowaniu RCB, wymagającym bieżącej weryfikacji informacji o zagrożeniach, a także analizy i oceny zdarzeń/zjawisk, mogących skutkować wystąpieniem sytuacji kryzysowej, współpracę z ekspertami zewnętrznymi realizuje Wydział Analiz Rządowego Centrum Bezpieczeństwa. Podjęta przez WA RCB inicjatywa cyklicznych interdyscyplinarnych spotkań specjalistów wynika z przeświadczenia, że kryzysy w dzisiejszym świecie mogą być powodowane przez splot różnych zdarzeń i okoliczności. Spotkania eksperckie w szerokiej formule merytorycznej mają służyć optymalizacji współpracy administracji i instytucji naukowo - badawczych w ramach systemu zarządzania kryzysowego. Jesteśmy bowiem przekonani, że efektywne monitorowanie zagrożeń, ich rzetelne weryfikowanie i ocena, a także właściwie ukierunkowane przekazywanie informacji o zdarzeniach, zjawiskach i ich potencjalnych skutkach, są niezbędnymi elementami właściwie funkcjonującego systemu zarządzania kryzysowego.

Zmiany w Zarządzeniu nr 74 w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego – uregulowanie obiegu informacji

Grzegorz Świszcz
Wydział Analiz RCB

Zgodnie z postanowieniem § 6 ust. 2 zarządzenia nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 października 2011 r. w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego, Dyrektor Rządowego Centrum Bezpieczeństwa nie rzadziej niż raz na dwa lata dokonuje przeglądu przedmiotowego dokumentu. Jak wynika z dotychczasowych działań oraz wniosków z ćwiczeń, w tym ćwiczeń zarządzania kryzysowego NATO-CMX, niezbędne jest dokonanie zmian w powyższym zarządzeniu. Propozycje dotyczą m.in. stopni alarmowych oraz wprowadzenia nowego załącznika - obieg informacji na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego opisujący sposób realizacji ustawowych obowiązków w zakresie raportowania na potrzeby zarządzania kryzysowego przez organy administracji rządowej.

W celu rozszerzenia zakresu zarządzenia o krajowe elementy systemu zarządzania kryzysowego dodano nowy załącznik nr 7 – **Obieg informacji na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego**, wskazujący na optymalny tryb przekazywania informacji między podmiotami systemu zarządzania kryzysowego w obszarze monitorowania zagrożeń i reagowania w sytuacjach kryzysowych. Załącznik:

- uściśla, formy i terminowości oraz ustawowe zadania związane z zapewnieniem całodobowej wymiany informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego;
- określa zasady przekazywaniu informacji w odniesieniu do:
 - ministrów - członków Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego,
 - pozostałych ministrów i centralnych organów administracji rządowej, objętych systemem stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny,

- wojewodów, jako organów właściwych w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie województwa,
- starostów, jako organów właściwych w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie powiatu.

Obieg informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego obejmuje następujące formy raportowania:

- raporty cykliczne o stanie bezpieczeństwa (dobowe i tygodniowe);
- raporty cykliczne o stanie zasobów (kwartalne);
- raporty doraźne o stwierdzonych zagrożeniach;
- raporty sytuacyjne o prowadzonych działaniach;
- raporty sytuacyjne o wdrożeniu procedur i przedsięwzięć systemu zarządzania kryzysowego.

Są one przetwarzane na potrzeby realizacji zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego przez wyżej wymienione organy, z uwzględnieniem następujących postanowień:

Zmiany w Zarządzeniu nr 74 w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego

- organy sporządzające raporty udostępniają uzyskane informacje jednostkom podległym lub nadzorowanym, zgodnie z ich właściwością rzeczową;
- na potrzeby Prezesa Rady Ministrów, Rady Ministrów i Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego raporty agreguje, przetwarza i dystrybuje Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB);
- analizy i opracowania sporządzane w RCB na podstawie raportów są udostępniane, z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, zgodnie z ich właściwością rzeczową.

Zakres raportu cyklicznego o stanie bezpieczeństwa obejmuje informacje o zdarzeniach i zagrożeniach stwierdzonych w ciągu minionej doby lub minionego tygodnia oraz prognozach na kolejną dobę lub przyszły tydzień. Raport cykliczny o stanie bezpieczeństwa składają:

- starostowie do wojewodów: raport dobowy (podsumowanie doby i prognoza zagrożeń na kolejną dobę) - na zasadach ustalonych przez wojewodę oraz raport tygodniowy (podsumowanie tygodnia i prognoza zagrożeń na kolejny tydzień) - w każdy piątek do godziny 12.00;
- wojewodowie do RCB: raport dobowy (podsumowanie doby i prognoza zagrożeń na kolejną dobę) - codziennie najpóźniej do godz. 6.00 oraz raport tygodniowy (podsumowanie tygodnia i prognoza zagrożeń na kolejny tydzień) - w każdy piątek do godziny 15.00;
- ministrowie - stali członkowie Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego oraz ministrowie i centralne organy administracji rządowej, którzy tworzą centra zarządzania kryzysowego do RCB w formie raportu dobowego na zasadach ustalonych indywidualnie z dyrektorem RCB oraz dodatkowo w formie raportu tygodniowego w każdy piątek do godziny 15.00 (podsumowanie tygodnia i prognoza zagrożeń na tydzień kolejny).

Raporty cykliczne o stanie zasobów uwzględnionych w planach zarządzania kryzysowego sporządza się celem utrzymywania baz danych niezbędnych w procesie zarządzania kryzysowego. Zakres raportu cyklicznego o stanie zasobów obejmuje zaktualizowane na dzień sprawozdawczy informacje zawarte odpowiednio w powiatowym, wojewódzkim i krajowym planie zarządzania kryzysowego oraz planach zarządzania kryzysowego (jeśli zawierają takie informacje) opracowywanych przez ministrów kierujących działami administracji rządowej i kierowników urzędów centralnych. Raporty cykliczne

o stanie zasobów, na ostatni dzień każdego kwartału, składają:

- starostowie do wojewody;
- wojewodowie do dyrektora RCB;
- ministrowie – stali członkowie RZZK do dyrektora RCB.

Raporty doraźne o stwierdzonych zagrożeniach sporządza się celem realizacji obowiązków związanych z kolejnością podejmowania działań przez organy zarządzania kryzysowego, a jednocześnie w ramach realizacji zadań związanych z zapewnieniem całodobowego obiegu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego. Sporządzane są w przypadku, gdy w ramach prowadzonego monitoringu stwierdzone zostaje zagrożenie, którego aktualna skala, bądź dalszy rozwój mogą skutkować sytuacją kryzysową. Raport, niezwłocznie po wykryciu zagrożenia, składają:

- starostowie do wojewody oraz do wójtów, burmistrzów, prezydentów miasta na obszarze powiatu;
- wojewodowie do RCB oraz do starostów na obszarze województwa oraz do właściwego ministra, wiodącego w przypadku wystąpienia danego zdarzenia/zagrożenia;
- pozostałe organy do RCB oraz innych wybranych przez siebie organów lub kierowników urzędów centralnych, zgodnie z ich właściwością rzeczową.

Niezależnie od źródła otrzymanej informacji RCB, po dokonaniu jej analizy, uwzględniając procedury zawarte w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego, przesyła raport o stwierdzonym zagrożeniu do podmiotów, we właściwości których znajdują się działania związane z monitorowaniem i zwalczaniem zagrożenia.

Raporty sytuacyjne o prowadzonych działaniach sporządza się w celu zapewnienia ciągłego monitorowania zagrożeń oraz racjonalnego gospodarowania zasobami ujętymi w planach zarządzania kryzysowego i innymi zaangażowanymi siłami, środkami. Procedurę przekazywania raportów sytuacyjnych o prowadzonych działaniach uruchamiają i odwołują odpowiednio:

- dyrektor RCB w stosunku do raportów sporządzanych przez wojewodów, ministrów i kierowników urzędów centralnych wchodzących w skład RZZK;
- wojewoda w stosunku do starostów;
- minister - członek Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, jeśli zdarzenie mieści się w jego właściwości rzeczowej.

Raporty sytuacyjne o prowadzonych działaniach składają:

- starostowie do wojewodów codziennie na godzinę 9.00 oraz na godzinę 16.00;
- wojewodowie oraz ministrowie i organy centralne wchodzące w skład RZZK - do RCB na godzinę 10.00 i 17.00;
- pozostałe organy wymienione w ust. 2, po uruchomieniu procedury na zasadach opisanych w ust. 17, sporządzają i składają raporty do RCB lub ministra - członka RZZK na godzinę 9.00 i 16.00.

W przypadku uruchomienia procedury przez ministra - członka Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego raporty przekazywane są równoległe do RCB oraz do CZK tego ministra lub, w przypadku jeśli minister nie utworzył CZK - do punktu kontaktowego.

Wprowadzenie jednego ze stanów nadzwyczajnych jest równoznaczne z uruchomieniem procedury przekazywania raportów sytuacyjnych o prowadzonych działaniach.

Raport sytuacyjny o wdrożeniu procedur i przedsięwzięć systemu zarządzania kryzysowego, wynikających z członkostwa w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego obejmuje – w związku z wprowadzonym stopniem alarmowym lub stopniem alarmowym CRP (zagrożenia w cyberprzestrzeni RP) lub uruchomionym środkiem reagowania kryzysowego:

- informację o zakresie i terminie zrealizowania zadań;
- ewentualnych dodatkowych potrzebach lub zidentyfikowanych problemach mogących uniemożliwić lub opóźnić realizację zadań.

Raport sytuacyjny o wdrożeniu procedur i przedsięwzięć systemu zarządzania kryzysowego przedkładać jest przez organ wdrażający do RCB, niezwłocznie po podjęciu decyzji co do zakresu wdrażanych zadań, z zachowaniem przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych.

W nowo opracowanej wersji załącznika dotyczącego stopni alarmowych:

- doprecyzowano procedury przekazywania informacji o wprowadzonym stopniu alarmowym oraz zmodyfikowano zakres zadań niezbędnych do wykonania w ramach poszczególnych stopni,
- kierując się ustaleniami Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych wprowadzono nowy termin odnoszący się do zadania stałego monitorowania zagrożeń i prowadzenia działań mających na celu niedopuszczenie do wystąpienia przesłanek

uzasadniających wprowadzenie stopnia alarmowego – „poziom podstawowy”,

- rozszerzono formułę wprowadzania stopni alarmowych o przypadki związane z zagrożeniami dla systemów teleinformatycznych. Z uwagi na specyfikę działań w przypadku wystąpienia zagrożenia w cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej (o charakterze terrorystycznym lub sabotażowym) stopnie te wyodrębniono, poprzez nadanie im określenia CRP (według rozwiązań proponowanych w dokumencie „*Polityka ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej*”) oraz sformułowano główne zadania do wykonania,
- odniesiono się do sytuacji, w której postanowienia zarządzenia formalnie nie obowiązują określonych organów (np. Kancelarii Sejmu i Senatu RP, Kancelarii Prezydenta RP), lecz fakt wprowadzenia stopnia alarmowego na obszarze, na którym zlokalizowane są obiekty tych instytucji ma wpływ na ich bezpieczeństwo i funkcjonujący system ochrony. Przyjęto, że informowanie właściwych osób w tych obiektach o wprowadzonym stopniu jest zadaniem RCB, natomiast wszystkie elementy obszaru bezpieczeństwa (w tym zwiększonych zadań porządkowo-ochronnych) znajdują się w kompetencji ministra właściwego ds. wewnętrznych.

Ponadto treść zarządzenia uzupełniono o zadanie dla Dyrektora Rządowego Centrum Bezpieczeństwa zobowiązujące do przekazywania wykonawcom informacji o środkach reagowania kryzysowego w przypadku aktualizacji instrukcji systemu reagowania NATO (w szczególności w przypadku przyjęcia nowych lub zmiany obowiązujących środków). Przepis ten ma zapewnić możliwość przygotowania się wykonawców do realizacji zadań wynikających z nowo przyjętych środków reagowania kryzysowego, których wdrożenie będzie wynikać z zarządzenia Prezesa Rady Ministrów.

Dodatkowo, z uwagi na modyfikację zadań do realizacji w ramach stopni alarmowych, w tym wskutek wprowadzenia nowej kategorii stopni CRP konieczne stało się uzupełnienie treści zarządzenia o zalecenie zaktualizowania przez wykonawców szczegółowych przedsięwzięć do wykonania.

KOMENTARZ

Wprowadzenie załącznika dotyczącego obiegu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego ma usystematyzować i usprawnić przepływ danych pomiędzy podmiotami systemu. Prace podjęte w RCB mają na celu uświadomienie poszczególnym podmiotom o jakie informacje i w jakim trybie może pytać szczebel wyższy. Osiągnięciu założeń ma służyć między innymi Centralna Aplikacja Raportująca o zagrożeniach (CAR). Przepływ informacji ma się opierać na zebraniu jedynie minimalnej ilości danych (raport doraźny o stwierdzonych zagrożeniach), a następnie, o ile będzie to konieczne, ich poszerzeniu do postaci raportu sytuacyjnego. Zastosowanie CAR ma służyć optymalizacji procesu - raz wpisanych danych nie trzeba będzie zamieszczać w kolejnym raporcie.

Zadania określone w ramach stopni alarmowych lub stopni alarmowych dla zagrożeń w cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej to przedsięwzięcia realizowane w celu przeciwdziałania i minimalizacji skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym lub sabotażowym, polegające na skoordynowanym działaniu organów administracji publicznej, instytucji i służb.

Rejestr ognisk epidemicznych

dr Małgorzata Sadkowska-Todys
Zakład Epidemiologii NIZP-PZH

W Polsce od roku 1988 jest prowadzony rejestr ognisk epidemicznych chorób przenoszonych drogą pokarmową. Gromadzone dane służą do oceny sytuacji epidemiologicznej chorób przenoszonych drogą pokarmową zarówno w kraju jak i na terenie Unii Europejskiej. Na podstawie danych z rejestru można stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach wyraźnie zmienił się udział poszczególnych czynników etiologicznych wywołujących ogniska. O ile w latach 90. pałeczki *Salmonella* były przyczyną około 90 proc. wszystkich zarejestrowanych ognisk, to w ostatnich latach ich udział zmniejszył się do około 30 proc., natomiast coraz ważniejszą rolę odgrywają ogniska wirusowe, przede wszystkim norowirusowe. Ponadto z danych tych wynika także, że liczba ognisk, w których nie ustalono czynnika etiologicznego stanowi ponad 20 proc. wszystkich zarejestrowanych ognisk. Z punktu widzenia bezpieczeństwa zdrowia publicznego ważne jest aby informacja o ogniskach była dostępna, dla wszystkich jednostek zaangażowanych w nadzór nad chorobami zakaźnymi na wszystkich poziomach, w czasie rzeczywistym. **W tym celu konieczne jest jak najszybsze włączenie wszystkich jednostek odpowiedzialnych za nadzór i prowadzenie dochodzeń w jednolity system elektroniczny, którym jest „Elektroniczny system dokumentowania i raportowania wyników dochodzeń epidemiologicznych w ogniskach chorób przenoszonych drogą pokarmową”, w skrócie określany jako „Rejestr ognisk epidemicznych”. Wdrażanie systemu rozpoczyna się w lipcu bieżącego roku i stopniowo ma objąć wszystkie stacje sanitarno – epidemiologiczne w kraju.**

Podstawowymi celami prowadzenia dochodzenia epidemiologicznego w ogniskach jest ustalenie czynnika etiologicznego (np. rodzaju wirusa lub bakterii) odpowiedzialnego za wywołanie zachorowań ludzi, ograniczenie rozmiarów epidemii poprzez wdrożenie odpowiednich działań zapobiegawczych na ocenę istniejących działań zapobiegawczych/profilaktycznych i ewentualne opracowanie nowych zaleceń i strategii działań mających na celu przeciwdziałanie podobnym wybuchom epidemii w przyszłości oraz dają możliwość poszerzenia wiedzy o chorobach i czynnikach je wywołujących.

Obecnie funkcjonujący rejestr ognisk epidemicznych chorób przenoszonych drogą pokarmową opiera się na

oraz ustalenie nośnika i źródła zakażenia. Dotarcie do źródła daje możliwość jego eliminacji, a tym samym zapobiega nowym zachorowaniom ludzi. Ponadto udokumentowane wyniki dochodzenia epidemiologicznego w ogniskach chorób przenoszonych drogą pokarmową pozwalają danych zbieranych w trakcie dochodzenia przez Powiatowe Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne (PSSE), następnie informacja ta jest przesyłana do właściwych terytorialnie Wojewódzkich Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych (WSEE), gdzie jest konsolidowana i przekazywana do Zakładu Epidemiologii NIZP-PZH. Proces ten odbywa się za pośrednictwem papierowych formularzy, co powoduje, że jest on długotrwały i, w zależności od czasu trwania

ogniska, raport końcowy z dochodzenia może być dostępny na poziomie wojewódzkim lub centralnym nawet po kilku miesiącach. Ponadto dopiero na poziomie centralnym dane zapisywane są w elektronicznej bazie danych, z której informacje przekazywane są do Agencji Unii Europejskiej (EFSA i ECDC). Pełne wdrożenie systemu ma docelowo zapewnić łatwy i szybki dostęp ze wszystkich poziomów (lokalnego, wojewódzkiego i centralnego) zarówno do danych indywidualnych jak i zagregowanych. Umożliwi to w odpowiednio szybkim czasie wykrywanie ognisk rozproszonych, obejmujących więcej niż jeden powiat czy jedno województwo. Dane do aplikacji wprowadzane są tylko raz na poziomie lokalnym i są to jedynie dane podstawowe (tzw. *surowe*), natomiast system sam wykonuje niezbędne wyliczenia. Wprowadzone raz dane mogą służyć różnym celom, zarówno merytorycznym, dotyczącym samego dochodzenia epidemiologicznego, jak i administracyjnym. Pozwala to na optymalne wykorzystanie czasu pracy. Ponadto aplikacja zastosowana do prowadzenia *Rejestru ognisk epidemicznych* umożliwia szybkie i łatwe wyszukiwanie/filtrowanie ognisk zgodnie z określonymi parametrami np. identyfikatorem, nazwą ogniska, podejrzanym czynnikiem etiologicznym itp. Posiada także wiele ułatwień, np. wiele pól jest zesłownikowanych (wymagany jest jedynie wybór opcji), zastosowano także funkcję sugerowania (autouzupełniania słowami kluczowymi) pewnych wartości wprowadzonych wcześniej np. spożytych potraw, miejsca wystąpienia zatrucia itp. Aplikacja daje możliwość jednoczesnej pracy przez więcej niż jednego użytkownika oraz możliwość równoczesnego

jej udostępnienia różnym działom biorącym udział w dochodzeniu w ramach jednej stacji. W celu poprawy jakości nadzoru w aplikacji dostosowano zakres danych wykorzystywanych w rutynowym nadzorze do współczesnych potrzeb krajowych i UE. Obecnie informacje zbierane przez stacje nie są w pełni wykorzystywane. Możliwość kompleksowej analizy danych z ogniska/ognisk (np. wyników badań laboratoryjnych osób, żywności i środowiska) zwiększa prawdopodobieństwo zidentyfikowania nośnika/źródła zakażenia poprzez stworzenie technicznych narzędzi uwzględniania w dochodzeniu wszystkich osób narażonych (także zdrowych). Aplikacja optymalizuje współdziałanie różnych stacji uczestniczących w dochodzeniu w ramach jednego ogniska w zakresie gromadzenia i analizy danych. Jest to szczególnie ważne w przypadku ognisk rozproszonych, obejmujących swoim zasięgiem więcej niż jeden powiat czy województwo. Pozwala także na automatyczne generowanie predefiniowanych zestawień, raportów i sprawozdań. System został rozbudowany tak aby móc uwzględniać w wynikach dochodzeń informacje otrzymane od innych podmiotów zaangażowanych w dochodzenie (np. Inspekcji Weterynaryjnej czy Handlowej). Pozwala to na zintegrowanie całej informacji z dochodzenia, także jej części dotyczącej identyfikacji pierwotnego źródła (np. zakażonej fermy drobiu). Możliwe jest także dokumentowanie podjętych działań zapobiegawczych. Ponadto istnienie takiego systemu stworzy możliwości bardziej efektywnego włączania się osób odpowiedzialnych za prowadzenie krajowego nadzoru sanitarno – epidemiologicznego w dochodzenia w ogniskach o zasięgu międzynarodowym.

KOMENTARZ

*Prowadzenie rejestru ognisk chorób przenoszonych drogą pokarmową i dokumentowanie działań podjętych w ramach prowadzonego dochodzenia epidemiologicznego służy przede wszystkim śledzeniu zmian zachodzących w liczbie ognisk w poszczególnych latach oraz zmian w czynnikach etiologicznych wywołujących zakażenia. Wprowadzenie elektronicznego rejestru przyspieszy znacznie proces przekazywania informacji na wszystkie poziomy odpowiedzialne za nadzór nad chorobami zakaźnymi w Polsce i pozwoli na poprawę jakości prowadzonych dochodzeń i zbieranych danych. Dostęp do danych i informacji o przebiegu dochodzenia w czasie rzeczywistym pozwoli na ewentualne wsparcie eksperckie na etapie prowadzenia dochodzenia. Ponadto, dzięki dokumentowaniu działań podejmowanych przez inne Inspekcje, na podstawie danych zgromadzonych w elektronicznym rejestrze możliwe będzie przeprowadzenie ewaluacji realizowanych programów takich jak np. programy zwalczania pałeczek Salmonelli. **Czas objęcia Rejestrem ognisk epidemicznych całego kraju uzależniony jest od tempa włączania się w ten system przez poszczególne stacje sanitarno-epidemiologiczne, co w niektórych przypadkach może wymagać rozwinięcia lokalnej infrastruktury technicznej, w szczególności doposażenia jej w stanowiska komputerowe.***

Aktualna sytuacja chorób wysoko zakaźnych na świecie

dr Łukasz Henszel

Zakład Epidemiologii NIZP-PZH

Zwiększający się w ostatnich latach ruch turystyczny Polaków do krajów europejskich i innych regionów świata powoduje, że coraz częściej są oni narażeni na choroby i czynniki patogenne nie występujące na terenie Polski. Do najbardziej aktualnych zagrożeń zdrowia publicznego związanych z chorobami zakaźnymi należy zaliczyć nowo pojawiające się wśród ludzi choroby, takie jak zakażenia koronawirusem MERS oraz grypa A(H7N9), a także choroby wywoływane przez patogeny przenoszone przez komary, takie jak gorączka Zachodniego Nilu, gorączka Denga i malaria. Przypadki zakażeń koronawirusem MERS w znacznej mierze dotyczą osób pochodzących z Półwyspu Arabskiego. Diagnozowano je także u ludzi w kilku europejskich krajach. Zachorowania na pochodzącą najprawdopodobniej od ptaków, grypę A(H7N9) stwierdzono jak dotąd tylko u osób, które przebywały na terenie kontynentalnych Chin. Zagrożenie związane z wymienionymi chorobami przenoszonymi przez komary dotyczy w szczególności osób wyjeżdżających na tereny stałego występowania tych chorób w różnych regionach świata (tzw. tereny endemiczne) oraz także do niektórych krajów europejskich, które w ostatnich latach stały się obszarami o podwyższonym ryzyku zakażenia wirusami gorączki Zachodniego Nilu i Denga oraz zarażenia pasożytami wywołującymi malarię. Dla osób wyjeżdżających na urlopy, szczególnie do popularnych turystycznie krajów, takich jak Egipt czy Włochy, zagrożeniem jest występowanie zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu A.

Zakażenia koronawirusem MERS

Jednym z najnowszych zagrożeń dla zdrowia publicznego związanych z chorobami zakaźnymi na świecie są zachorowania na ostrą niewydolność oddechową spowodowane zakażeniem koronawirusem MERS (Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus). Zagrożenie to dotyczy głównie osób przebywających na terenie Półwyspu Arabskiego, chociaż przypadki zakażeń tym wirusem zidentyfikowano także na terenie kilku krajów europejskich. Koronawirus MERS należy do tej samej grupy co wirus, który był czynnikiem etiologicznym ogniska zespołu ostrej ciężkiej niewydolności oddechowej (SARS) na przełomie 2002 i 2003 roku (8422 przypadki, w tym 916 śmiertelnych). Niezidentyfikowane wcześniej u ludzi, pierwsze dwa przypadki zakażeń koronawirusem MERS zgłoszone zostały przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) we wrześniu 2012 r. i dotyczyły obywatela Kataru i obywatela Arabii Saudyjskiej. Zgodnie z danymi WHO na dzień 24 czerwca 2013 r. liczba przypadków zachorowań spowodowanych koronawirusem MERS wynosiła 70, w tym 39 przypadków śmiertelnych. Ustalono, że u wszystkich potwierdzonych przypadków wystąpiła ostra niewydolność układu oddechowego u większości z nich zapalenie płuc. Przeważały zachorowania mężczyzn oraz osób z obniżoną odpornością. Większość (57) zachorowań wystąpiła u osób pochodzących z Półwyspu Arabskiego (głównie Arabii Saudyjskiej). Poza tym rejonem, trzy zachorowania zdiagnozowano w Tunezji i 11 w krajach

europejskich (Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech i Włoszech). Wśród 11 chorych zdiagnozowanych w Europie 6 osób zachorowało po powrocie z Bliskiego Wschodu lub zostało przetransportowane do europejskich ośrodków medycznych, a w 5 do zakażenia doszło w konsekwencji transmisji wirusa z człowieka na człowieka (Wielka Brytania, Francja). Przeniesienie wirusa z człowieka na człowieka, potwierdzono w kilku grupach chorych m.in. wśród członków rodziny (Arabia Saudyjska, Wielka Brytania, Włochy, Tunezja) i wśród pracowników służby zdrowia (Arabia Saudyjska). Jednakże nie ma żadnych dowodów na utrwaloną transmisję poza te grupy. Dotychczas nie zostało ustalone ani źródło ani rezerwuar koronawirusa MERS (podejrzewa się jednak, że ma pochodzenie zwierzęce). W Polsce możliwa jest diagnostyka zakażeń koronawirusem MERS wykonywana przez NIZP-PZH, w ramach porozumienia z Ministerstwem Zdrowia.

Gorączka Zachodniego Nilu

W 2012 r. zakażenia wirusem gorączki zachodniego Nilu, patogenem przenoszonym przez komary, odnotowano w Grecji, Włoszech, Rumunii i na Węgrzech oraz państwach sąsiadujących z Unią Europejską: Chorwacji, Macedonii, Kosowie, Rosji, Serbii, Ukrainie, Algierii, Izraelu, Tunezji i na okupowanych terenach Palestyny. W Unii Europejskiej odnotowano łącznie 242 rodzime przypadki, a w krajach sąsiadujących 693 (głównie w Rosji). W latach ubiegłych zachorowania wywołane tym

wirusem zgłaszano także w innych krajach europejskich: Francji, Niemczech, Hiszpanii, Portugalii, Turcji, Bośni i Hercegowinie, Bułgarii, a także na terenach bezpośrednio graniczących z Polską: w Czechach, Słowacji i na Białorusi. Spośród krajów UE najwięcej przypadków (161) odnotowano w Grecji. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że wśród 50 zgłoszonych we Włoszech przypadków zachorowań, pięć z nich zidentyfikowano u bezobjawowo zakażonych dawców krwi.

Gorączka Denga

W październiku 2012 r., po raz pierwszy od 1920 r., odnotowano przypadki przenoszonej przez komary gorączki Denga wśród osób przebywających na terenie portugalskiego archipelagu Madera. Archipelag ten jest zaliczany do obszarów europejskich. Wcześniej, rodzime zachorowania na Dengę odnotowano w 2010 r. i dotyczyły pojedynczych przypadków we Francji (dwa przypadki) i w Chorwacji (1 przypadek mężczyzny pochodzącego z Niemiec). Według ECDC i WHO, do początku lutego 2013 r. wystąpiło 444 potwierdzonych i 2182 prawdopodobnych przypadków Dengi wśród osób przebywających na Maderze. Większość zachorowań miała łagodny przebieg. Nie odnotowano przypadków śmiertelnych. Większość potwierdzonych laboratoryjnie zachorowań zidentyfikowano w mieście Funchal, które jest głównym portem na wyspie. Przypadki tej gorączki zidentyfikowano także u mieszkańców Europy kontynentalnej, po powrocie z archipelagu do krajów ich stałego zamieszkiwania. U osób, które w przeszłości chorowały na Dengę, wywołaną innym typem tego wirusa, może rozwinąć się ciężka postać tej choroby, z gorączką krwotoczną łącznie. Zachorowalność na Dengę związana jest z obecnością wektora przenoszącego wirusa, w tym przypadku najczęściej komara *Aedes aegypti*. Wiadomo, że w miesiącach zimowych aktywność życiowa tego owada spada, dlatego na Maderze w 2012 r. od 47 tygodnia roku obserwowano gwałtowny spadek zachorowań związanych z zakażeniem tym wirusem. Obecnie nie ma dowodów na występowanie populacji tego gatunku komara na terenie kontynentalnej Europy, jednakże nie można wykluczyć jego rozprzestrzeniania się na wyspy sąsiadujące z Maderą i tereny basenu Morza Śródziemnego. Od 4 lutego 2013 r. nie zgłoszono nowych przypadków zachorowań wśród osób przebywających na Maderze i w marcu 2013 r. Ministerstwo Zdrowia w Portugalii ogłosiło, zwalczanie tego ogniska. W związku z tym ogniskiem zostały wdrożone odpowiednie działania związane z zachowaniem zasad bezpieczeństwa w krwiodawstwie i transplantologii. Ponadto, lokalne władze podjęły szereg działań zapobiegawczych,

w tym zabiegi dezynfekcyjne i dezynsekcyjne w samolotach oraz zwalczanie komarów w portach i na lotniskach.

Malaria

W Polsce corocznie zgłaszane są przypadki malarii zawleczone z krajów stałego występowania tej choroby, głównie z Afryki. Na szczególną uwagę zasługuje sytuacja dotycząca malarii w Grecji, w której w ciągu ostatnich kilku lat odnotowano wystąpienie przypadków zachorowań wśród osób, które nie wyjeżdżały poza jej teren: 8 w 2010 r., 42 w 2011 r. i 19 przypadków w 2012 r. Większość odnotowanych przypadków malarii dotyczyła osób z prefektury Lakonia położonej na terenie Półwyspu Peloponeskiego. W Lakonii ryzyko wystąpienia zachorowań na malarię dotyczy przede wszystkim osób mieszkających na stałe, pracujących lub zwiedzających ten rejon Grecji. Ponieważ teren prefektury Lakonia określa się jako typowo rolniczy, gdzie nie są świadczone usługi turystyczne. Pobyt w tym miejscu Polaków jest mało prawdopodobny. W związku z tym, że na terenach, w których stwierdzono wystąpienie zachorowań, żyje duża liczba imigrantów pochodzących z miejsc endemicznego występowania malarii (kraje azjatyckie, jak np. Pakistan, Afganistan, Bangladesz), wysunięto hipotezę, że występujące na niektórych obszarach Grecji komary z rodzaju *Anopheles*, mogły zostać zarażone zarodźcami *P. vivax* poprzez kontakt z chorymi imigrantami. Ryzyko szerzenia się w Europie zachorowań na malarię związanych z sytuacją w Grecji ocenione zostało jako niskie.

Wirusowe zapalenie wątroby typu A (wzWA)

Dla osób podróżujących, istotne znaczenie może mieć narażenie na wirusowe zapalenie wątroby typu A (wzWA) w przypadku wyjazdu do popularnych turystycznie krajów, w których zachorowania na wzWA występują endemicznie. W związku z tym należałoby wymienić, odnotowane w 2013 r. dwa ogniska zachorowań na WZW typu A we Włoszech i Egipcie. W ognisku we Włoszech stwierdzono 41 zachorowań, wśród których 26 dotyczyło obywateli Włoch, 9 Niemiec, 5 Polaki i 1 Holandii. Osoby te w okresie od końca lutego do połowy kwietnia 2013 r. przebywały turystycznie na terenie północnych Włoch, w różnych miejscowościach położonych w prowincjach Trento i Bolzano. Natomiast ognisko wzWA w Egipcie dotyczyło turystów z 14 krajów europejskich (głównie z Norwegii), którzy podróżowali do Egiptu (do Szarm El-Szejk i Hurghady) w styczniu i w lutym 2013 r. W ognisku tym odnotowano 15 potwierdzonych zachorowań oraz 89 prawdopodobnych. Ryzyko narażenia na wirus wzWA typu A w Polsce jest niskie a liczba przypadków zachorowań stwierdzonych na

terenie kraju jest bardzo niska. Obecnie większa część populacji polskiej jest wrażliwa na zakażenie i dlatego istotne jest informowanie osób podróżujących do tych regionów o możliwości zaszczepienia się oraz konieczności przestrzegania zasad bezpiecznego odżywiania się i spożywania napojów.

Grypa A(H7N9)

W kwietniu 2013 r. odnotowano nieidentyfikowane wcześniej u ludzi pierwsze zachorowania spowodowane zakażeniem wirusem ptasiej grypy A(H7N9) u ludzi w Chinach. Według WHO na dzień 24 czerwca 2013 r. liczba potwierdzonych przypadków zakażenia wirusem grypy A(H7N9) ludzi w Chinach wynosiła 132, w tym 37 przypadków śmiertelnych. W większości zachorowania na tę grypę miały ciężki przebieg wraz z ciężką postacią zapalenia płuc.

Wszystkie zgłoszone do tej pory przypadki grypy A(H7N9) dotyczyły osób, które zakaziły się przebywając na terenie wschodnich Chin, w gęsto zaludnionych skupiskach. Wiele wskazuje na to, że rezerwuarem tego wirusa są dzikie ptaki i drób, a droga szerzenia się zakażenia ma w zdecydowanej mierze charakter odzwierzęcy (w większości przypadków zakażenia ludzi są związane z kontaktem z żywym drobiem lub skażonym środowiskiem). Pomimo wykrycia dwóch rodzinnych grup przypadków nie ma dowodów na tzw. utrwaloną transmisję wirusa z człowieka na człowieka. Od 29 maja 2013 r. nie odnotowano nowych przypadków zachorowań wywołanych wirusem grypy A(H7N9). Według WHO, na obecnym etapie, ryzyko rozprzestrzenienia się choroby na skalę międzynarodową oszacowano jako niskie.

KOMENTARZ

Pomimo, iż odnotowano przypadki zakażeń koronawirusem MERS na terenie Europy (Francji, Włoch i Wielkiej Brytanii), to jednak ryzyko zakażenia związane jest przede wszystkim z przebywaniem na terenie krajów Półwyspu Arabskiego, gdzie odnotowano większość przypadków zachorowań.

Osoby wybierające się do krajów europejskich, gdzie stwierdzono występowanie chorób wywoływanych przez patogeny przenoszone przez komary, powinny być poinformowane o istniejącym zagrożeniu. Ponieważ nie są dostępne szczepienia przeciwko tym chorobom, w celu uniknięcia zakażenia/zarażenia istotne jest przede wszystkim stosowanie osobistych środków ochrony zapobiegających ukłuciom komarów. O ile w przypadku wyjazdu na tereny endemicznego występowania malarii wskazana jest chemiprofilaktyka przeciwmalaryczna, to obecnie nie jest ona zalecana dla osób wyjeżdżających do Grecji. Ponadto, w przypadku chorób przenoszonych przez komary, Komisja Europejska wydała odpowiednie rekomendacje dotyczące działań zapobiegawczych w zakresie bezpieczeństwa krwi oraz produktów krwiopochodnych. Zgodnie z informacją Krajowego Konsultanta w dziedzinie transfuzjologii klinicznej, w Polsce stosowane są ograniczenia jeśli chodzi o dawstwo krwi przez osoby powracające z krajów o podwyższonym ryzyku zakażenia wirusem gorączki Zachodniego Nilu w Europie oraz przebywające co najmniej 24 godziny w Grecji na terenach, na których stwierdzono rodzime przypadki malarii (Lakonia - Ewrotas oraz Attyka Wsch. - Maraton). Osoby wybierające się na tereny endemicznego występowania wirusowego zapalenia wątroby typu A powinny zasięgnąć porady lekarskiej i rozważyć szczepienia przeciwko tej chorobie przed podróżą. Natomiast podróżni udający się do Chin, powinni być świadomi ryzyka zakażenia wirusem ptasiej grypy A(H7N9) i przede wszystkim unikać miejsc, gdzie mogliby mieć kontakt z żywym drobiem bądź skażonymi produktami.

Trąby powietrzne jako element zagrożenia naturalnego w sezonie letnim

Beata Janowczyk
Wydział Analiz RCB

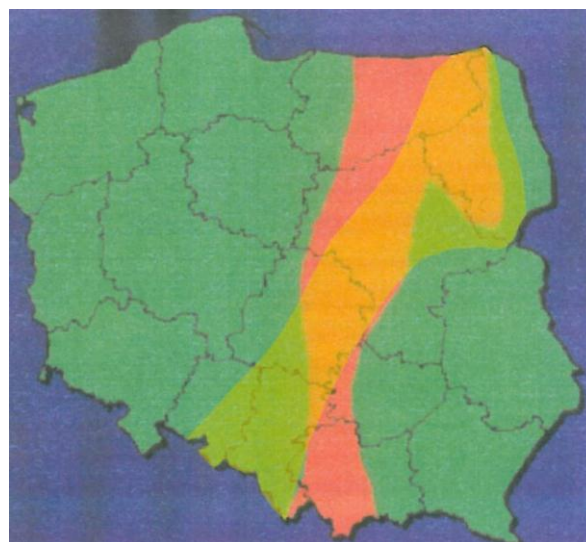
W ostatnim 100-leciu klimat Polski wykazuje stałą tendencję ocieplania się. Skutkuje to zwiększającą się ilością energii w atmosferze, co powoduje, że przemiany fizyczne są bardziej dynamiczne, a zjawiska atmosferyczne coraz bardziej gwałtowne.

W Polsce istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia wiatru o prędkościach będących zagrożeniem dla życia ludzi, gospodarki oraz środowiska. Jednym ze zjawisk ekstremalnych, powodujących ogromne zniszczenia jest trąba powietrzna. I chociaż tego typu zjawiska występują w Polsce sporadycznie, szacuje się, że wraz z huraganami są drugim zagrożeniem po powodziach powodującym największe straty ekonomiczne. Ich wieloletnia obserwacja doprowadziła do wskazania rejonów w Polsce, w których dochodzi do ich formowania się. Wytypowano także szlak przemieszania się trąb powietrznych, który przebiega od rejonu Opola w kierunku Suwalszczyzny.

Strefa klimatu umiarkowanego, w której leży Polska, jest narażona na występowanie wichur, huraganów, a także na powstawanie silnych lokalnych wiatrów górskich typu halny i fen oraz tworzenie się trąb powietrznych. Warunki sprzyjające powstaniu trąby powietrznej to znaczna różnica temperatury i wilgotności na granicy dwóch mas powietrza: bardzo ciepłego i wilgotnego zwrotnikowego oraz zimnego i suchego polarno-morskiego. Prowadzone obserwacje dowodzą, że w Polsce sytuację taką poprzedza zazwyczaj okres 3-5 dni z utrzymującą się upalną pogodą i napływającym z sektora południowego gorącym powietrzem zwrotnikowym z temperaturą przekraczającą nawet 30°C. Z chwilą nadejścia chłodnego frontu atmosferycznego z polarnomorskim powietrzem powstaje różnica temperatur mas powietrza. Jeżeli wynosi ona co najmniej 10-12°C, a w skrajnych przypadkach nawet 18°C, istnieje prawdopodobieństwo tworzenia się trąb powietrznych. W naszych szerokościach geograficznych trąba powietrzna jest silnym wirem powietrza o niewielkiej średnicy - od kilku do kilkudziesięciu metrów. Pojawia się zwykle w przedniej części chmury burzowej w postaci ciemnego leja zwężającego się ku dołowi, dochodzącego do powierzchni ziemi. W zwężeniu tym powstaje wiatr o prędkości od 180 do 430 km/h. Katastrofalne skutki przejścia trąby powodują nie tylko duże prędkości wirującego powietrza ale również ogromna siła ssąca powstająca w osi wiru, gdzie gwałtownie spada ciśnienie, nawet o 100 hPa. Siła ta jest w stanie wyrwać drzewa z korzeniami oraz przenieść na odległość kilkudziesięciu metrów ludzi, auta i dachy budynków.

Charakterystyczny dla trąb powietrznych jest wąski pas zniszczeń, odpowiadający w przybliżeniu rozmiarom średnicy wiru, zazwyczaj około 200-

1000 m. Intensywność trąb powietrznych nie jest jednakowa. Wpływają na nią niektóre elementy fizjograficzne terenu oraz kontrastowo zróżnicowane, sąsiadujące ze sobą lasy, pola, obszary piaszczyste i podmokłe czy zabudowania i tereny otwarte przedzielone drogami asfaltowymi. Największe zniszczenia obserwuje się w strefie zwiększonej wirowości strug powietrza oraz w przewężeniach terenowych i urbanistycznych. Mimo krótkiego czasu trwania tego zjawiska, który wynosi od kilku sekund do kilku minut, trąby powietrzne wyrządzają wiele szkód. Ich moc wyraża się w pięciostopniowej skali Fujita.

burze 2007 burze 2008
Obszary największych zniszczeń podczas nawałnic występujących w Polsce w latach 2007 i 2008

Źródło: H. Lorenc: *Maksymalne prędkości wiatru w Polsce*. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2012.

Szczególnym przypadkiem wystąpienia trąby powietrznej jest utworzenie się jej jako superkomórki z wewnętrzną strukturą cyrkulacji nazwaną mezocyklonem. Można ją rozpoznać jako gęstą chmurę w kształcie wieży z wypiętrzaniem przypominającym kowadło. W sprzyjających warunkach mezocyklon zwiększa prędkość wirowania tworząc trąbę powietrzną. Jak wykazują badania obszarem ich tworzenia się jest zawięta strona Bramy Morawskiej – rejon Opola. Przykładem działania superkomórek są trąby powietrzne z 14 lipca 2011 r., które przeszły z Czech przez Bramę Morawską, stanowiącą obniżenie łańcuchów górskich i przemieściły się przez południowe Mazowsze i okolice Łodzi. Na swoim szlaku zdewastowały w rejonie Opoczna (województwo łódzkie) linie energetyczne, zniszczyły m.in. około 200 zabudowań, wyrwały drzewa z korzeniami lub łamały je.

Według analiz prowadzonych w ramach projektu KLIMAT wykonanego w Instytucie Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowym Instytucie Badawczym (IMGW PIB), trąby powietrzne najczęściej pojawiają się w rejonie Opola i wędrują poprzez Wyżynę Małopolską i Lubelską obejmując szerokim pasem o kierunku południowo/zachodnim – północno/wschodnim Wyżynę Kutnowską, Mazowsze, rejon Podlasia i Pojezierza Mazurskiego aż po Suwalszczyznę. Zidentyfikowany obszar przejścia trąb powietrznych określany jest torem Van Bebbera. Prędkość przemieszczania się trąby powietrznej wynosi od 30 do 45 km/h.

Trąby powietrzne w Polsce występują najczęściej od maja do września w godzinach okołopołudniowych i popołudniowych. Miesiącem o największym prawdopodobieństwie ich pojawienia się jest sierpień, a następnie lipiec. Analizując dane z lat 1998-2010, częstość ich występowania waha się od 1 do 20 w roku. Średnio w sezonie jest to 6 trąb powietrznych. Odnotowywano je na obszarze całego kraju, jednakże województwem, w którym najczęściej występowały było województwo podlaskie. Niewiele mniej było w województwie łódzkim i warmińsko-mazurskim. Dużą ich liczbą charakteryzowało się także województwo mazowieckie i małopolskie. Najwięcej zjawisk tego typu wystąpiło w roku 2010, który charakteryzował się znaczną dynamiką pogody od powodzi do suszy. Do województw z najmniejszą liczbą trąb powietrznych w analizowanych latach można zaliczyć lubuskie, świętokrzyskie, opolskie, dolnośląskie i pomorskie.

Oprócz trąb powietrznych, nad akwenami wodnymi występują podobne zjawiska - trąby wodne, które przybierają postać leja wirującego nad ciepłym zbiornikiem wodnym. Zjawisko to niezwykle rzadko występuje nad obszarem Bałtyku, ale jest spotykane.

Literatura:

1. H. Lorenc: Wiatr w Polsce jako element zagrożenia. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2005.
2. H. Lorenc: Maksymalne prędkości wiatru w Polsce. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2012.
3. H. Lorenc: Groźne zjawiska pogodowe w Polsce występujące w okresie letniej pory roku. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa, 2012.
4. Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030, wersja 23, z dnia 22.03.2013 r., Ministerstwo Środowiska.
5. Wpływ zmian klimatu na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo (zmiany, skutki i sposoby ich ograniczania, wnioski dla nauki, praktyki inżynierskiej i planowania gospodarczego), tom 3, Klęski żywiołowe a bezpieczeństwo wewnętrzne kraju, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2012.
6. Zagrożenia okresowe występujące w Polsce. Wydział Analiz Rządowego Centrum Bezpieczeństwa. Warszawa 2013.

KOMENTARZ

Efektom zmian klimatu jest zwiększanie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof, które mają istotny wpływ na życie i zdrowie ludzi oraz wiele sektorów gospodarki, w tym rolnictwo, leśnictwo i infrastrukturę. Analiza czasowych trendów częstości występowania huraganowych typów cyrkulacji wskazuje, że może nastąpić wzrost ilości pojawiania się ośrodków niżowych wędrujących z nad Niziny Padańskiej torem Van Bebbera nad obszar Polski. Z tymi ośrodkami niżowymi związane jest zazwyczaj występowanie intensywnych „opadów powodziowych” w dorzeczach górnej Odry i Wisły. Południowy kierunek cyrkulacji sprzyja również napływowi zwrotnikowych, ciepłych mas powietrza, które po przejściu przez Bramę Morawską napotyka chłodne masy powietrza napływające z kierunków północnych, co sprzyja tworzeniu się trąb powietrznych. Zjawiska te zdarzają się średnio 6 razy rocznie, przy czym w latach 2008–2010, ich częstotliwość wzrosła do 7-20 w roku. Skutki zmian klimatu, zwłaszcza wzrost temperatury, częstotliwości i nasilenia zjawisk ekstremalnych, występujące w ostatnich kilku dekadach pogłębiają się i z tego względu stały się przedmiotem zainteresowania rządów i społeczności międzynarodowej. Rada Unii Europejskiej ds. Środowiska w czerwcu br. przyjęła konkluzje dotyczące „Strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu”. Dokument zawiera wytyczne dla krajów członkowskich pomocne w tworzeniu krajowych strategii w zakresie działań adaptacyjnych, które mają przygotować państwa do radzenia sobie ze skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Trąby powietrzne są groźnym zjawiskiem także z tej przyczyny, że nie istnieje możliwość prognozowania ich wystąpienia z wyprzedzeniem czasowym skutecznym do wczesnego powiadomienia przez służby zarządzania kryzysowego, a także wskazanie miejsca i czasu ich pojawienia się. Na podstawie prognoz pogody można jedynie sygnalizować warunki do utworzenia się tego typu zjawiska. IMGW PIB w systemie ostrzeżeń nie posiada osobnych ostrzeżeń na „trąbę powietrzną”, gdyż jest to zjawisko bardzo rzadkie. Informacja o możliwym jej wystąpieniu zawarta jest w ostrzeżeniu o prognozowanych gwałtownych burzach. Dodatkowo na ogólnodostępnym portalu pogodowym IMGW PIB Pogodynka.pl, dostępny jest bieżący monitoring burz oraz publikowane są analizy warunków sprzyjających ich występowaniu i zjawisk im towarzyszących, w tym trąb powietrznych.

Działania Komisji Europejskiej przeciwko praktykom monopolistycznym na rynku ropy i gazu

Waldemar Maszenda
Wydział Analiz RCB

W maju 2013 r. Komisja Europejska zarządziła antykartelowe dochodzenie w sprawie manipulowania cenami ropy naftowej. Wśród podejrzanych są największe koncerny europejskie: Statoil, Shell, British Petroleum – w ich siedzibach przeprowadzono przeszukania i kontrole dokumentów handlowych. Głównym podejrzany jest jednak agencja Platts, zajmująca się ustalaniem cen ropy na podstawie rynkowych sygnałów. We wrześniu 2011 r. inspektorzy upoważnieni przez Komisję Europejską weszli do siedzib 20 spółek 10 krajów UE działających na rynku energetycznym i współpracujących z Gazpromem – w Niemczech do E.ON, RWE i Gazprom Germania. W Polsce do PGNiG i państwowej spółki Gaz-System.

Równoległe z postępowaniem w sprawie agencji Platts poproszono niektóre spółki, np. włoską ENI, fińską Neste, szwajcarsko-brytyjską Glencore i międzynarodową Vitol, o przekazanie informacji handlowych. Głównym podejrzany jest jednak agencja Platts, zajmująca się ustalaniem modelowych cen ropy na podstawie sygnałów rynkowych z konkretnych transakcji. W praktyce Platts już od lat 80. ma największy, szacowany na 90 proc. wpływ na ustalanie cen ropy dla odbiorców nie akceptujących dyktatu kartelu OPEC. Szacuje się, że Platts ma wpływ

na transakcje na rynku ropy, paliw i metali, których wartość przekracza 2 biliony USD rocznie. Również Chiny w ostatnim czasie miały zastrzeżenia do wpływu spółki Platts na światowe ceny stali.

Prawdopodobnie bezpośrednim impulsem dla działań europejskiego komisarza ds. konkurencji była skarga spółki Panonia Ethanol – węgierskiej części europejskiego holdingu. Jednak zastrzeżenia do antyrynkowych działań amerykańskiej agencji Platts były zgłaszane już wcześniej, co najmniej od 2002 r. Spółkom winnym zмовie cenowej na rynku ropy

Działania KE przeciwko praktykom monopolistycznym na rynku ropy i gazu

grożą, po zakończeniu oficjalnego postępowania, wysokie kary szacowane w tym przypadku na miliardy euro¹. Od roku 1999 ceny ropy nieustannie rosły osiągając apogeum w 2008 r. Od pięciu lat jej ceny są raczej sztywne i wysokie, w granicach 100 USD za baryłkę, mimo że od dawna istnieją wyraźne przesłanki do spadku cen ropy, takie jak nowe techniki wydobywcze, liczne nowe i bardzo obiecujące złoża, czy spadek zużycia surowca wynikający ze stagnacji gospodarczej większości krajów rozwiniętych.

Wcześniej podobne działania antymonopolowe Komisja Europejska przeprowadziła wobec Microsoftu (2004) nakładając na amerykańską firmę grzywną w wysokości 497 mln euro oraz Gazpromu (2012) i europejskich spółek współpracujących z rosyjskim koncernem.

We wrześniu 2011 r. inspektorzy upoważnieni przez Komisję Europejską weszli do siedzib 20 spółek w 10 krajach UE działających na rynku energetycznym i współpracujących z Gazpromem – w Niemczech do E.ON, RWE i Gazprom Germania. W Polsce do PGNiG i państwowej spółki Gaz-System. Wśród podejrzanych działań kontrolowanych firm Komisja Europejska zwróciła uwagę na nadużywanie dominującej pozycji (w związku z art. 102 Traktatu o funkcjonowaniu UE), ograniczenia dostępu do sieci przesyłowej gazu, stosowanie zawyżonych cen, przeciwdziałanie dywersyfikacji dostaw gazu, segmentację rynku. Oprócz art. 102 Komisja Europejska brała pod uwagę tzw. trzeci pakiet energetyczny, obowiązujący od połowy 2011 r.² W skład pakietu wchodziły dwie dyrektywy rynkowe, dwa rozporządzenia przesyłowe oraz rozporządzenie ustanawiające europejską Agencję ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki. Trzeci pakiet, w trosce o liberalizację rynku energii i przeciwdziałanie

nieuzasadnienie wysokim cenom surowców energetycznych, zakazuje firmom energetycznym łączenia produkcji (wydobycia), transportu (przesyłu) i dystrybucji (sprzedaży) nośników energii. Zasada ta uderza bezpośrednio w interesy i sposób działania Gazpromu w Europie, co od dłuższego czasu jest przyczyną fundamentalnych sporów między Moskwą a Brukselą³.

We wrześniu 2012 r., czyli rok po kontrolach w spółkach współpracujących z Gazpromem i analizie zakwestionowanych dokumentów, Komisja Europejska wszczęła oficjalnie śledztwo przeciw rosyjskiemu koncernowi, podejrzewanemu o stosowanie praktyk monopolistycznych wobec ośmiu krajów Europy Środkowo-Wschodniej⁴. Śledztwo jeszcze trwa i jest dla Brukseli priorytetowe, ale przedstawiciele Komisji Europejskiej zastrzegają, aby nie przesądzać o jego wyniku. Według zarzutów Komisji Europejskiej Gazprom narzuca swym kontrahentom niekorzystne zasady ustalania cen gazu, utrudnia obrót tym surowcem i blokuje dywersyfikację. W efekcie firmy gazowe z Bliskiego Wschodu i Afryki sprzedają gaz w Europie (na ogół jako LNG) w cenie ok. 320 USD za tysiąc metrów sześciennych. Taką samą ilość gazu Gazprom sprzedaje w Europie Zachodniej w cenie ok. 400-450 USD, w Polsce – szacunkowo ok. 500 USD. Ceny podyktowane przez Gazpromowi Moldawii są podobne jak dla koncernu ENI (Włochy), i wynoszą ok. 390 USD; Białoruś płaci ok. 250 USD za tysiąc metrów sześciennych. W USA i Kanadzie, gdzie eksploatuje się złoża łupkowe na dużą skalę, 1000 m sześciennych gazu kosztuje obecnie ok. 100 USD.

Według różnych ocen, w tym również rosyjskich, za łamanie przepisów antymonopolowych Komisja Europejska może nałożyć na Gazprom grzywnę w wysokości od 4 do 7 mld USD. Gazprom może się od takiej decyzji odwołać do sądu i ewentualnie uzyskać obniżenie grzywny nawet o 60-70 proc. (podobnie jak w 2012 r. skutecznie uczyniły to EON i GDF Suez), ale dla rosyjskiej firmy najważniejsze jest nie tyle jednorazowe uszczuplenie bieżących dochodów, co systemowe regulacje UE, które w przyszłości wpłyną na zmniejszenie jego wieloletnich zysków w handlu z Europą – a to dla Gazpromu rynek podstawowy.

Równoległe z decyzją o podjęciu śledztwa przeciw Gazpromowi prezydent FR W. Putin wydał dla rosyjskich strategicznych spółek specjalny dekret,

¹ Dochodzenie przeprowadzono na podstawie art. 102. Traktatu o funkcjonowaniu UE (zakaz nadużywania pozycji dominującej). Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane jest nadużywanie przez jedno lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części, w zakresie, w jakim może wpływać na handel między Państwami Członkowskimi. Nadużywanie takie może polegać na:

- a) narzucaniu w sposób bezpośredni lub pośredni niesłusznym cen zakupu lub sprzedaży albo innych niesłusznym warunków transakcji;
- b) ograniczaniu produkcji, rynków lub rozwoju technicznego ze szkodą dla konsumentów;
- c) stosowaniu wobec partnerów handlowych nierównych warunków do świadczeń równoważnych i stwarzaniu im przez to niekorzystnych warunków konkurencji;
- d) uzależnieniu zawarcia kontraktów od przyjęcia przez partnerów zobowiązań dodatkowych, które ze względu na swój charakter lub zwyczaj handlowe nie mają związku z przedmiotem tych kontraktów.

² Pakiet jest narzędziem realizacji celów europejskiej polityki energetycznej, w tym dokończenia budowy jednolitego i konkurencyjnego rynku energii w całej Unii Europejskiej.

³ Także ostatni szczyt UE – Rosja (4-5 czerwca br. w Jekaterynburgu) nie przyniósł niemal żadnych rezultatów.

⁴ Np. jesienią 2007 r. kiedy europejskie firmy gromadzą zapasy gazu przed zimą, dwie największe rosyjskie firmy handlujące gazem (m. in. Gazprom i Novetec) wspólnie ogłosiły zmniejszenie wydobycia o 8 proc. dążąc do wzrostu cen gazu – wówczas i tak rekordowych. W tym czasie Rosja kilkakrotnie występowała z inicjatywą utworzenia „gazowego OPEC”.

a w praktyce instrukcję z mocą dekretu, zakazującą przekazywania informacji na żądanie innych rządów, związków państw oraz organów kontrolnych i regulacyjnych bez zgody władz państwowych.

Władze rosyjskie mogą tym spółkom zabronić przekazywania takich informacji jeśli będą szkodzić interesom ekonomicznym państwa.

KOMENTARZ

UE jednostronnie zobowiązała się do wprowadzenia szeregu ograniczeń w energetyce mając na względzie kwestie ekologiczne oraz ochronę klimatu, co jednak zmniejsza efektywność energetyczną krajów UE – przynajmniej w okresie przejściowym. Choćby z tego powodu UE nie może sobie obecnie pozwolić na dalszą erozję efektywności energetycznej, a w konsekwencji gospodarczej, poprzez takie działania europejskich koncernów energetycznych oraz firm spoza europejskiego obszaru gospodarczego, które usztywniają rynek energii, nie sprzyjają jego dalszej liberalizacji i konkurencyjności, windując ceny surowców przy pomocy manipulacji (przypadek agencji Platts), lub zabiegów politycznych (przypadek Gazpromu). Rozbieżności w kwestiach energetycznych między Unią Europejską i Rosją są zasadnicze. Europa, inaczej niż Rosja, nie chce cen gazu powiązanych z polityką i cenami ropy na podstawie długoletnich kontraktów, bo w przyszłości ceny gazu spadną, a ropy wzrosną. Kontrakty długoterminowe na dostawy gazu, stabilne i korzystne dla eksporterów, są niekorzystne dla importerów, bo nie uwzględniają transakcji spotowych na rynku LNG i generalnie spadku cen na liberalizującym się światowym rynku gazu. UE chce gazociągów otwartych dla wszystkich i połączonych w jeden europejski system, bo tylko w ten sposób można przeciwdziałać segmentacji rynku europejskiego, tworzeniu monopolu, różnych stref cenowych i „energetycznych wysp”. Jak się wydaje taka polityka z punktu widzenia podstawowych interesów gospodarczych jest dla UE właściwie alternatywna, choć w konsekwencji powoduje pogorszenie stosunków z Rosją.

Wzrost przypadków nadużyć procedury uchodźczej przez obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej

Wydział II Analiz
Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej

Migracja obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej prowadząca przez terytorium Polski do innych Państw Członkowskich UE/Schengen, jest identyfikowana przez Straż Graniczną od kilku lat. Nadużywanie procedury uchodźczej przez ww. obywateli państw trzecich to jeden z głównych sposobów wjazdu na terytorium Polski, a tym samym - także strefy Schengen. Od początku 2013 r. Straż Graniczna odnotowała gwałtowny wzrost przypadków nadużywania tej procedury w celu wjazdu do RP.

Dane Straży Granicznej wskazują, iż nielegalna migracja obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej, zakładająca wykorzystanie procedury uchodźczej, ma charakter zorganizowany i jest uwarunkowana skalą złożonych/składanych wniosków o nadanie statusu uchodźcy w kolejowym przejściu granicznym w Terespolu na granicy polsko – białoruskiej. W okresie od 1 stycznia do 26 czerwca 2013 r. w Placówce Straży Granicznej w Terespolu wnioskami o nadanie statusu uchodźcy objętych było 8.561 obywateli Rosji, głównie narodowości czeczeńskiej¹.

Miejsce złożenia wniosku jest charakterystyczne dla stosowanego modus operandi. Obywatele Rosji narodowości czeczeńskiej podróżują koleją na trasie Czeczenia – Moskwa – Brześć. Po dotarciu do Brześcia wykupują bilety na połączenie kolejowe do przejścia granicznego w Terespolu². Po dotarciu na

¹ Dane wygenerowane z w dniu 27.06.2013 r. SWK (System Wspomagania Kierowania)

² Z relacji Czeczenów wynika, iż obecnie ceny biletów na pociąg osobowy nr 121 relacji Brześć-Terespol są bardzo wysokie. Cudzoziemcy przyznają, iż niejednokrotnie napotkali problemy z zakupem biletów na ww. pociąg w kasie Kolei Białoruskich na stacji kolejowej Brest. Związane to było z wcześniejszym wykupieniem biletów w kasach w cenie około 3 EUR za sztukę przez grupę około 4-5 osób z Białorusi, którzy następnie odsprzedawali bilety, bezpośrednio przed odjazdem pociągu, za cenę około 15-20 EUR - *Informacja Sygnalna nr 11/13*

miejsce, cudzoziemcy składają wnioski o nadanie statusu uchodźcy, mając na celu jedynie uzyskanie prawa wjazdu na terytorium RP. Jedną z przyczyn takiego postępowania jest fakt, iż zazwyczaj nie posiadają oni wszystkich wymaganych dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy. Do głównych powodów aplikowania o status uchodźcy w RP, podawanych przez cudzoziemców, należą działania wojenne prowadzone na terytorium ich kraju pochodzenia oraz związane z nimi zagrożenia dla życia i zdrowia. Dodatkowo, cudzoziemcy podają, że są represjonowani przez władze³ i nie widzą możliwości spokojnego i godnego życia. Po przejściu procedury rejestracyjnej i skierowaniu do ośrodków dla uchodźców, cudzoziemcy nie docierają do wyznaczonych miejsc zakwaterowania lub też opuszczają ośrodki i udają się głównie w kierunku granicy polsko – niemieckiej, w celu nielegalnego przedostania się do innych PC UE/Schengen (m.in. Niemiec⁴, Francji, Austrii)⁵. W trakcie podróży przez terytorium Polski identyfikowane są cechy charakterystyczne świadczące o coraz większym stopniu zorganizowania całego procederu, takie jak organizacja poszczególnych etapów podróży, czy hierarchiczna struktura grup dokonujących przerzutu. Podróż podzielona jest na etapy – po przekroczeniu granicy polsko – białoruskiej w Terespolu, cudzoziemcy są transportowani w kierunku Warszawy, gdzie organizowany jest ich dalszy przerzut do krajów

docelowych. Zazwyczaj ma on miejsce przy wykorzystaniu samochodów osobowych lub niewielkich busów. Istotny jest fakt, iż w odniesieniu do tego etapu podróży, mającego na celu przedostanie się na terytorium Niemiec, służby polskie i niemieckie odnotowują zmiany w modus operandi stosowanym przez sprawców, w celu uniknięcia kontroli⁶. Nie są one znaczne, niemniej jednak świadczą o dużym stopniu zorganizowania i reakcji organizatorów procederu na działania podejmowane przez służby odpowiedzialne za przestrzeganie prawa.

Alternatywą w stosunku do trasy w kierunku granicy polsko – niemieckiej, jest trasa południowa. Przebiega ona przez terytorium Polski w kierunku Czech, a następnie dalej do Austrii bądź Niemiec. Skala zagrożenia nielegalną migracją na odcinku granicy polsko-czeskiej nie jest wysoka, niemniej jednak liczba ujawnionych przypadków wykazuje tendencję wzrostową.

z 07.05.2013 r., Referat Analiz Placówki Straży Granicznej w Terespolu, Nadbużański Oddział SG.

³ Do Straży Granicznej docierają ostatnio informacje, iż tak duża migracja obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej jest powodowana przez politykę wewnętrzną władz Republiki Czeczeni, mającą na celu wysiedlenie ludności narodowości czeczeńskiej. Pomimo tego, iż informacje te nie są potwierdzone, w tym kontekście na uwagę zasługuje fakt, że obywatele Rosji narodowości czeczeńskiej usiłują wjechać do Polski na podstawie nowych paszportów rosyjskich, które w chwili obecnej, ze względu na liberalizację polityki paszportowej Rosji, są o wiele łatwiejsze do uzyskania. - *Analiza głównych tendencji i ryzyk identyfikowanych przez Straż Graniczną w I kwartale oraz kwietniu 2013 r. oraz Analiza sytuacji migracyjnej na obszarze UE / Schengen w 2012 r.* – materiał opracowany przez Wydział II Analiz i Wydział V Informacji Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej.

⁴ W okresie styczeń-maj 2013 r. Strona niemiecka zatrzymała samodzielnie lub we współdziałaniu ze Strażą Graniczną 1.172 obywateli Rosji, głównie narodowości czeczeńskiej, którzy przekroczyli granicę polsko-niemiecką wbrew przepisom - Dane uzyskane od Sekcji Analizy Ryzyka WKD, Nadodrzańskiego Oddziału SG.

⁵ W okresie 1 stycznia – 26 czerwca br. na podstawie art. 42 ust. 1 pkt. 1a *Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach* (Dz. U. z 2011, nr 264 poz. 1573, wraz z późn zm.) – tzn. w związku z niestawieniem się w ośrodku w terminie 2 dni od dnia przyjęcia wniosku przez organ przyjmujący wniosek umorzono ogólnie 4.712 postępowań w odniesieniu do obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej, natomiast w oparciu o art. 42 ust 1 pkt 2 – tzn. w związku z opuszczeniem ośrodka na okres dłuższy niż 7 dni bez usprawiedliwionej przyczyny – 1.339 - dane wygenerowane z systemu POBYT (stan na dzień 28.06.2013 r.).

⁶ Inspekcja Policji Federalnej Niemiec ujawniła przerzut ob. Rosji narodowości czeczeńskiej w pojeździe, który na dachu miał zamontowany rower i bagażnik turystyczny, co miało wskazywać na turystyczny charakter podróży i obniżyć ryzyko poddania kontroli – *Analiza głównych tendencji i ryzyk identyfikowanych przez Straż Graniczną w okresie kwiecień – maj 2013 r.* – materiał opracowany przez Wydział II Analiz i Wydział V Informacji Sztab Komendanta Głównego Straży Granicznej.

KOMENTARZ

Opisany wyżej mechanizm nadużywania przez obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej procedur uchodźczych nie jest zjawiskiem nowym. Niemniej jednak od początku 2013 r. notuje się gwałtowny napływ ww. cudzoziemców usiłujących przedostać się na obszar UE/Schengen.

Powody tak dużej migracji obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej mogą być różne. Do czynników wypychających (tzw. push factors) można by zaliczyć m.in. wspomnianą wcześniej politykę wewnętrzną władz Republiki Czeczeńskiej zmierzającą do rzekomego wysiedlenia osób narodowości czeczeńskiej oraz nowe procedury wydawania rosyjskich paszportów. Ponadto w związku z przeprowadzeniem przez Czeczenów zamachu na mecie maratonu bostońskiego oraz udziałem w walkach prowadzonych w Afganistanie (pomoc narkotykowym grupom przestępczym) i Syrii (ogłoszenie powstania „Armii Emigrantów i Pomocników”, która prowadzi dżihad przeciw rządowi Baszara al-Asada⁷) obserwuje się wzrost antyczeczeńskich nastrojów (szczególnie w Rosji).

Duże znaczenie mają również czynniki przyciągające (tzw. pull factors). Można do nich zaliczyć m.in. wzrost w bieżącym roku wysokości zasiłków dla uchodźców wypłacanych w Niemczech⁸ (osoba dorosła 475 EUR, dziecko 250 EUR⁹), niemieckie przepisy dotyczące realizacji procedury Dublin II¹⁰, rozwijającą się w Europie od lat diasporę czeczeńską, udzielającą wsparcia finansowego w organizacji nielegalnej migracji swoich bliskich oraz aktywność międzynarodowych grup przestępczych zajmujących się organizowaniem nielegalnej migracji.

Należy podkreślić, iż skala zagrożenia nadużyciem procedury uchodźczej jest większa, niż wynika to z zaprezentowanych danych. Wpływ na to mają m.in. regulacje prawne, w myśl których, cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy w RP posiadają prawo do swobodnego przemieszczania się po terytorium Polski. Tym samym udowodnienie zamiaru nielegalnego opuszczenia Polski jest trudne. Istotny jest również fakt, iż organizatorzy modyfikują swoje działania, w celu uniknięcia ujawnienia procederu.

Biorąc więc pod uwagę fakt, iż liczba obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej, przybywających codziennie do przejścia granicznego w Terespolu utrzymuje się na wysokim poziomie (a także – na co wskazują informacje od podróżnych – po stronie białoruskiej oczekuje znaczna ich liczba), należy wskazać, iż zwiększona presja migracyjna ww. cudzoziemców usiłujących przedostać się do Europy zachodniej z zamiarem skorzystania ze świadczeń socjalnych oferowanych azylantom, będzie się w dalszym ciągu utrzymywać.

⁷ Informacja Urzędu ds. Cudzoziemców w: Gazeta.pl „Polska czeczeńską furtką do Unii” z 22.05.2013 r.

⁸ Na spotkaniu Sieci Analizy Ryzyka Frontex przedstawiciel Niemiec potwierdził, iż podwyższenie kwoty świadczeń wpłynęło na znaczny wzrost napływu azylantów do Niemiec- Sprawozdanie przedstawiciela Wydziału II Analiz Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej ze spotkania Sieci Analizy Ryzyka Frontex (FRAN), które odbyło się w Warszawie, w dniach 12-13 czerwca 2013 r.

⁹ Informacja strony niemieckiej ujęta w „Analizie sytuacji migracyjnej w I kwartale 2013 r.” opracowywanej wspólnie przez Sekcję Analizy Ryzyka WKD Nadodrzańskiego Oddziału SG i Wydział Analiz Dyrekcji Policji Federalnej w Berlinie.

¹⁰ Niemieckie przepisy nie zezwalają na realizację procedury Dublin II rodziny, która nie jest kompletna. W praktyce oznacza to, że mimo złożonego wniosku w Polsce niekompletna rodzina czeczeńska (np. bez ojca, którego miejsca pobytu nie można ustalić) składając wniosek o nadanie statusu uchodźcy w Niemczech (wcześniej złożywszy już go w Polsce) otrzymuje zaplecze socjalne i finansowe przez okres minimum 6 miesięcy (tyle bowiem z reguły trwa okres niezbędny do rozpoczęcia procedury Dublin II). Stąd też do Niemiec udaje się także wielu obywateli Rosji narodowości czeczeńskiej przebywających wcześniej m.in. w Belgii lub Francji, dążących wyłącznie do skorzystania z oferowanych korzyści socjalnych - Sprawozdanie przedstawiciela Wydziału II Analiz Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej z czwartego spotkania grupy roboczej ds. zbierania i przetwarzania danych migracyjnych zorganizowane przez Policję Republiki Czeskiej, które odbyło się w Pradze, w dniach 29-30 kwietnia 2013 r.